

DEĞER ARTIŞ KAZANCI OLARAK HİSSE SENEDİ GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Muhittin DOĞRUYOL*

I. GİRİŞ

İMKB'nin Türkiye'deki geçmişi henüz 14 yıllıktır. Buna rağmen, özellikle kısa dönemde zaman zaman bazı hisse senetlerinde yüksek primler yapılması kimi yatırımcılar açısından borsayı oldukça cazip kılmaktadır. Bu nedenle pek çok kişi borsayla son derece ilgilenmektedir. 1986 yılının başlarında faaliyete geçen borsada halka açık şirket sayısı her geçen gün artarken yatırımcıların ilgisi de buna paralel bir seyir izlemektedir. Fakat İMKB'nin yatırımcılardan beklenen yeterli ilgiyi gördüğü ve derinlik kazandığını söylemek hala mümkün değildir. Bunun en önemli nedeni borsadaki işleyişin tam olarak bilinmemesi ve riske girmekten kaçınan yatırımcılardan kaynaklanmaktadır. Bunun zaman içinde aşılması gerekmektedir.

Yazımızda irdeleneceğimiz konu ise bir ticari işletmeye dahil olmayan hisse senetlerinin elden çıkarılması yoluyla elde edilen kazançların mevcut uygulamada nasıl vergilendirileceğidir. Ancak hisse senetlerinin satışlarından elde edilen gelirler bazı şartlar altında ticari kazanç sayılırken bazen de değer artış kazancı sayılmaktadır. Biz sadece değer artış kazancı olarak elde edilen hisse senetleri satış gelirlerinin vergilendirilmesi üzerinde duracağız.

II. DEĞER ARTIŞ KAZANCI OLARAK HİSSE SENEDİ GELİRLERİNİN VERGİLENDİRİLME ŞARTLARI

Bilindiği üzere borsada işlem gören hisse senedi; bir anonim şirketin sermayesinin birbirine eşit paylardan bir parçasını temsil eden, kanuni şekil şartlarına uygun olarak düzenlenen ve sahibine ortaklık hakkı sağlayan hukukî kıymetli evrak hükmünde bir belgedir. Sabit veya önceden hesaplanabilen bir getirisi söz konusu değildir. Bir ticari işletmeye dahil olmadan alınıp satılan hisse senetleri nedeniyle kâr elde edilebilmektedir. Genellikle aracı kurumlar vasıtasıyla alınıp satılan hisse senetlerinin satış fiyatı ile alış maliyeti arasındaki müspet fark olan kârın nasıl vergilendirileceğini açıklayalım.

Hisse senedi kazançlarının değer artış kazancı kapsamında vergilendirilmesine olanak sağlayan yasal dayanak 193 Sayılı Gelir Vergisi Ka-

(*) Vergi Denetmen Yardımcısı

nunun 1999-2002 yılları arasında geçerli olmak üzere Geçici 56. maddesidir. Bu maddede yer alan konu ile ilgili hükümleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür;

"Aşağıda yazılı mal ve hakların elden çıkarılmasından doğan artışlar değer artış kazançlarıdır"

"İvazsız olarak iktisap edilenler hariç olmak üzere; hisse senetlerinin iktisap tarihinden başlayarak üç ay içerisinde veya iktisaptan evvel elden çıkarılmasından sağlanan kazançlar ile menkul kıymetlerin (menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgeleri hariç) elden çıkarılmasından doğan kazançlar"

"Bu fıkrada geçen elden çıkarma deyimi, yukarıda yazılı mal ve hakların satılması, bir ivaz karşılığında devir ve temlik, trampa edilmesi, tasfiyesi, devletleştirilmesi, ticaret şirketlerine sermaye olarak konulmasını ifade eder."

"Mal ve hakların elden çıkarılmasından doğan değer artış kazançlarının her birinin 3.500.000.000 TL. aşan kısmı vergiye tabidir."

"Değer artışında safi kazanç, elden çıkarma karşılığında alınan para ve ayınlarla sağlanan ve para ile temsil edilebilen her türlü menfaatlerin tutarından, elden çıkarılan mal ve hakların maliyet bedelleri ile elden çıkarma dolayısıyla yapılan ve satıcının uhdesinde kalan giderlerin ve ödenen vergi ve harçların indirilmesi suretiyle bulunur."

Hasılatın ayın ve menfaat olarak sağlanan kısmının tutarı Vergi Usul Kanununun değerlendirme ile ilgili hükümlerine göre tayin ve tespit olunur."

Yukarıdaki madde hükümleri ışığında hisse senetlerinin değer artış kazancı olarak vergilendirilebilme koşullarını şöyle sıralayabiliriz:

- Hisse senetlerinin bir ivaz karşılığında elde edilmiş olması gerekir. Bağış veya miras yoluyla elde edilen hisse senetleri Gelir Vergisinin konusuna girmedikleri için satışlarından elde edilen kazançlar değer artış kazancı olarak Gelir Vergisine tabi olmayacaklardır.

- Hisse senetleri iktisap tarihinden itibaren 3 ay içinde elden çıkarılmış olmalıdır. Hisse senetlerinin 3 aydan uzun bir süre elde tutulmaları halinde hiçbir şekilde vergilendirilmeleri söz konusu olmayacaktır.

Kanuna göre elden çıkarılmanın ne anlama geldiği yukarıda belirttiğimiz kanun hükümlerinde yer almaktadır. Dikkat edilirse veraset ve hibe şeklinde verme elden çıkarılma olarak belirtilmemiştir. Hisse senetlerinin hibe ve veraset yoluyla ivazsız olarak başkalarına verilmesi durumunda kanuni açıdan elden çıkarılma sayılmayacağından bir değer artış kazancı nedeni ile vergilendirmeyecektir. Kısaca vergilendirmenin söz konusu olabilmesi için hisse senetlerinin bir ivaz karşılığında elden çıkarılmış olması gerekir.

Ancak hisse senetlerini ivazsız elde eden kişi açısından Veraset ve İntikal Vergisi hükümlerinin uygulanacağı açıktır.

- Hisse senetlerinin elden çıkarılmasından doğan değer artış kazançları safi tutarının 1999 yılı için 3.500.000.000.- TL. olan istisna haddini aşan kısmı Gelir Vergisi'ne tabidir. Safi kazanç toplamı istisna haddinin altında kalması halinde vergi söz konusu olmayacaktır.

Safi kazanç toplamına nasıl ulaşılacağına gelince, yukarıda yer verdiğimiz yasa hükmünden de anlaşılacağı üzere, mükellefin hisse senedini elde etmek için yapmış olduğu; komisyon giderleri, ilan, noter, vergi, harç vb. yasal olarak gider kabul edilen harcamalar ile alış tutarını, satış tutarından düşülmesi suretiyle safi değer artış kazancına ulaşılacaktır.

Safi kazanç toplamı hesaplanırken, dikkat edilmesi gereken husus; hisse senedi almak için kullanılan kredilere ait faizlerinin gerçek iktisap bedelinin tespitinde gider olarak dikkate alınamayacağıdır. Mükellef hisse senedi almak için kullanmış olduğu kredilere ait olan kredi faizlerini gider olarak kazancından düşemeyecektir. Her ne kadar ya-

sada bu konu ile ilgili bir düzenleme bulunmasa da yaygın olan ve bizimde katıldığımız görüş kredi faizlerinin gider olarak dikkate alınamayacağıdır.

III-UYGULAMADA

KARŞILAŞILABİLECEK BAZI DURUMLAR

III/1- Aynı şirketin hisse senetlerinin değişik tarihlerde alınıp satılması durumunda 3 aylık süre nasıl belirlenecektir?

Bu konuda yasal bir düzenleme bulunmamakla birlikte; çoğunlukta olan görüş yatırımcının beyanının dikkate alınması gerektiğidir. Mükellef kendi açısından vergisel yönden en avantajlı seçeneği belirleyebilecektir. İdarenin de katıldığı bu görüşe göre; gerekli işlemler mükellefin beyanı doğrultusunda yapılacaktır. Ayrıca 232 seri nolu G.V. Genel Tebliği mükellefin serbestçe karar verebileceğini kabul etmiştir.

Mükellefin herhangi bir beyanda bulunmaması halinde hisse senedi satışlarında ortalamanın dikkate alınması mümkündür.

ÖRNEK 1 : Bay Yasin BİLEN'in İMKB'den (X) A.Ş. hisse senedi alışları aşağıdaki gibidir :

ADI	ALIŞ TARİHİ	ALIŞ MİKTARI (ADET)	BİRİM FİYATI
(X) A.Ş.	15.02.1999	150.000	10.000 TL.
(X) A.Ş.	20.08.1999	100.000	20.000 TL.
(X) A.Ş.	25.09.1999	150.000	25.000 TL.

Yasin bey 30/10/1999 tarihinde 100.000 adet hisse senedini 70.000 TL'den satması halinde bu satışların hangi tarihte alınan hisse senetlerinin satışı olduğu, nasıl tespit edilecektir?

Yapılan satışların 15.02.1999 tarihli alışlardan olduğu kabul edilirse 3 aylık süre geçtikten sonra satış yapılmış olacak ve vergilendirilmeyecektir. Ancak 20.08.1999 veya 25.09.1999 tarihli alışlardan yapılan satış olarak dikkate alınırsa 3 aylık süre içinde satılmış ve safi değer kazancı 1999 yılı için 3.500.000.000 TL. olan istisna haddini aşmış olacak ve vergilendirilmesi gerekecektir.

Bu durumda satışların hangi alışlara ait olduğu mükellefe sorulduğunda mükellef lehine olan durumunu seçecek ve 15.02.1999 tarihli alışlara ait satış olduğunu beyan edecektir. Görüşümüz mükellefin beyanının kabul edilmesi gerektiği yönündedir.

III/2- Hisse senedi kârlarından zarar ve giderlerin mahsubu nasıl yapılacaktır?

- 3 aylık süre içinde satışı yapılan hisse senetlerine ait gider ve zararlar, 3 ay içinde satışı gerçekleşen hisse senetlerinden elde edilen değer artış kazançlarından mahsubu mümkündür. Ancak 3 aylık süre geçtikten sonra satılan hisse senetlerine ait zarar ve giderlerin 3 ay içinde yapılan satışlardan elde edilen değer artış

kazançlarından mahsubu mümkün değildir.

- Aynı şekilde ivazsız olarak elde edilen hisse senetleri vergiye tabi olmadıkları için bunların elde edilmesi için yapılan masraflar ile satışından doğan zararların da gider olarak dikkate alınması mümkün değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi hisse senetlerinin ivazsız elden çıkarılması değer artış kazancının konusu dışında kalmakta, ivazsız alan kişi için Veraset ve İntikal Vergisi hükümleri uygulanması gerekmektedir.

III/3- 3 ay içerisinde yapılan hisse senedi satışlarından doğan zararlar ile bu hisse senetlerine ait giderler Gelir Vergisine tabi diğer gelir unsurlarından elde edilen kazançlardan mahsup edilebilir mi?

GVK'nın Geçici 56/F ile 88. maddeleri dikkate alındığında bu soruya verilecek cevap olumsuz olacaktır.

GVK madde 88/1 bendinde : "*gelirin toplanmasında gelir kaynaklarının bir kısmında hasıl olan zararlar (80 inci maddede yazılı diğer kazanç ve iratlardan doğanlar hariç) diğer kaynakların kazanç ve iratlarına mahsup edilir.*" demek suretiyle hisse senedi satış zararlarının diğer gelir unsurlarından elde edilen kârlardan mahsup edilemeyeceğini ifade etmiştir.

Buradaki zararlar ve giderlerin ancak vergiye tabi hisse senedi değer artış kazancından mahsup edileceğini yukarıda belirtmiştik.

Ancak, tersi durum yani; diğer gelir unsurlarından oluşan zararların hisse senedi satış kârından mahsubu mümkündür.

Zararların mahsubunda süre ise, bir takvim yılıdır. Yani zarar ancak doğduğu yıl hisse senetlerinin satışı ile elde edilen değer artış kazancından mahsup edilebilir. Bir sonraki yıl veya yıllara devri söz konusu değildir.

ÖRNEK 2 : M. Tayyar ERGÜL bey; (B) A.Ş.'ye ait hisse senedini 5 Nisan 1999 tarihinde ve (C) A.Ş.'ye ait hisse senetlerini 20 Haziran 1999 tarihinde almış olsun. Ayrıca yıllık 10.000.000.000 TL. karşılığında iş yerini kiraya vermiş olsun 25 Ağustos 1999 tarihine (B) A.Ş. hisse senetlerini 5.000.000.000 TL. zararına, (C) A.Ş. hisse senetlerini ise 5 Temmuz 1999 tarihinde 10.000.000.000 TL. kârla satmış olsun. Ayrıca market sahibi olan bay ERGÜL'ün 3.000.000.000 TL. faaliyet zararı vardır. Şimdi bay ERGÜL'ün durumunu inceleyelim.

- (B) A.Ş.'ye ait hisse senetleri 3 aylık süre geçtikten sonra satıldığı için herhangi bir işlem yapılmayacaktır. Kâr elde etmiş olsaydı değer artış kazancı hesaplanmayacak ve vergiye tabi tutulmayacaktı. (C) A.Ş.'ye ait hisse senedi 3 aylık süre içinde satıldığı ve 3.500.000.000 TL. istisna haddini aştığı için aşan kısım olan 6.500.000.000 TL. değer artış kazancı olarak vergilendirilecektir.

Ancak ilk satışa ((B) A.Ş.) ait olan 5.000.000.000 TL. zararı mahsup edemeyecektir.

- İlk satışlardan kâr ve ikinci satışlardan zarar edilmesi halinde de ilk satışlar vergiye tabi olmayacağı için doğal olarak ikinci satışın zararları mahsup edilmeyecektir.

- Ancak (B) A.Ş.'ye ait hisse senetlerinin satışının 3 aylık süre zarfında yapılması halinde bu satışın gider ve zararının ikinci satışın kârından mahsubu mümkündür.

- İlk satışa ait zararın 10.000.000.000 TL. olan kira gelirlerinden de mahsubu mümkün değildir. Ancak; Bay ERGÜL'ün 3.000.000.000 TL. olan faaliyet zararını ikinci hisse senedi satışı sonucu elde ettiği 10.000.000.000 TL. kâra mahsubu mümkündür.

- Ayrıca, eğer 3 aylık süre içinde yapılan satışlarından zarar doğsa ve bu zararları 1999 yılı kârlarından mahsup edilemezse 2000 veya daha sonraki yıllara devri mümkün olmayacaktır.

IV-DEĞER ARTIŞ KAZANCININ HESAPLANMASI

Yatırımcının ivazlı olarak elde ettiği ve 3 aylık süre içinde ivazlı olarak elinden çıkardığı hisse senetlerinin safi tutarının hesaplanmasında iki ayrı metot bulunmaktadır. Yatırımcının istediği yöntemi uygulama konusunda seçimlik hakkı bulunmaktadır. Ancak yatırımcı bir ver-

gilendirme döneminde sadece bir metodu kullanabilir. Bu metodun tüm senetler için uygulanması gerekir. Hisse senetlerinin bir kısmına ayrı diğer bir kısmına ayrı metot uygulanamaz. Ancak mükellef sonraki vergilendirme dönemlerinde seçmiş olduğu metodu değiştirebilir. Bu durumda da bir takvim yılında ve tüm hisse senetleri için ancak tek bir metot kullanılabilir.

IV/1- METOD (İNDİRİM ORANI UYGULANMASI)

GVK'nın Geçici Madde 56/F-6'ye göre: *"Menkul kıymetlerin elden çıkarılması halinde kazanç; yıl içinde elde edilen toplam gelirden, bu kanunun 76. maddesinde belirtilen indirim oranının uygulanması ile bulunacak kısmın düşülmesi suretiyle hesaplanabilir. Bu durumda iktisap bedeli endekslenmez."* maddenin ifadesinden anlaşıldığı üzere;

Bu yöntemde hisse senetlerinin elden çıkarılması halinde değer artış kazancına yıl içinde elde edilen toplam gelirden, GVK'nın 76. maddesinde belirtilen indirim oranının uygulanması suretiyle bulunan değer in mahsubu yoluyla ulaşılır.

Bu metodun aşamalarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Yıl içerisinde iktisap tarihinden itibaren 3 aylık süre içinde yapılan satışlardan elde edilen değer artış kazançları toplanarak satış hasılatı bulunur.

- 3 aylık süre içinde yapılmış olan satışlara ilişkin iktisap bedeli ve 3 ay içinde yapılan diğer hisse senedi zararlarının satış hasılatından mahsup edilerek brüt kazançca ulaşılır.

- Brüt kazançca GVK'nın 76. maddesine göre belirlenen indirim oranı uygulanarak enflasyon indirim tutarı bulunur (indirim oranı 229 sayılı G.V. Genel Tebliğinde 1999 yılı için %45.9 olarak tespit edilmiştir.)

- Enflasyon indirim tutarı brüt kârdan düşülerek net (safi) kazançca ulaşılır.

- Böylece ulaşılan net kazancın 1999 yılı için 3.500.000.000 TL. olan istisna haddini aşan kısmı Değer Artış Kazancı olarak Gelir Vergisine tabi tutulur. Değer artış kazancının bu limitin altında kalması halinde vergilendirme söz konusu olmayacaktır.

- İstisna haddi olan 3.500.000.000 TL.'yi aşan Safi Değer Artış Kazançları GVK Madde 103'te bulunan Gelir Vergisi tarifesi uygulanarak hesaplanan Gelir Vergisi ve bu vergi üzerinden hesaplanan %10'luk Fon payı vergi dairesine Mart 2000 tarihinde verilecek gelir vergisi beyannamesiyle beyan edilecek ve 3 eşit taksit (Mart, Haziran, Eylül) halinde ödenecektir.

Bu yöntemde dikkat edilmesi gereken husus iktisap bedelinin endekslenmeyeceği yani maliyetlerde enflasyon nedeniyle meydana gelen değer kaybı dikkate alınmayacak,

enflasyondan arındırılmayacaktır. Ancak satış hasılatı enflasyondan arındırılacaktır. Kısaca iktisap bedeli nominal olarak dikkate alınırken satış hasılatı reel olarak dikkate alınacaktır.

İktisap bedelinin endekslenmeyeceği kuralının tek istisnası, 01.01.1999 tarihinden önce elde edilen hisse senetleri için söz konusudur. Konu ile ilgili olarak;

GVK'nın Geçici madde 56/F-9 bendine göre: *"1.1.1999 tarihinden önce iktisap edilen ve menkul kıymetler borsasında işlem gören hisse senetlerinin bu tarihten sonra elden çıkarılması halinde bunların maliyet bedeli olarak 1998 yılının son işlem gününde borsada oluşan ortalama fiyatın, 1.1.1999 tarihinden önce iktisap edilen menkul kıymet yatırım fonlarının katılma belgelerinin elden çıkarılmasında 1998 yılının son işlem günündeki değeri esas alınabilir."*

Aynı maddenin F-10 bendine göre: *"bu maddeye göre maliyet bedeli kabul edilen tutarlar endekslenmiş maliyet bedeli olarak kabul edilir ve iktisap tarihinden; gayrimenkullerde 1998 yılı emlak vergisi beyanname verme süresi sonuna, hisse senetlerinde 1998 yılı sonuna kadar olan süre için endeksleme yapılamaz."* hükümleri yer almaktadır.

Yatırımcı isterse 01.01.1999 tarihinden önce iktisap ettiği hisse senetleri için 1998 yılının son işlem gü-

nünde oluşan fiyatı bunların maliyet bedeli olarak dikkate alabilecektir. Maliyet bedeli olarak alınan bu tutar endekslenmiş maliyet bedeli olarak kabul edileceğinden, bu hisse senetlerinin iktisap tarihinden 1998 yılı sonuna kadar olan süre için yeniden endeksleme yapılmayacaktır.

Yatırımcı 01.01.1999 tarihinden önceki ktisapları için dilerse gerçek iktisap bedelini esas alabilecektir. Gerçek iktisap bedelinden kasıt; hisse senedinin iktisap bedeli ile birlikte, ödediği komisyon, ilan, vergi, harç vb. toplamı sonucu hisse senedinin yatırımcıya mal olduğu tutardır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi hisse senedi almak için kullanılan kredilere ait faizlerinin gerçek iktisap bedelinin tespitinde gider olarak dikkate alınıp alınmayacağı konusudur.

ÖRNEK 3 : Bay Nevzat Öztürk'ün 1999 yılı hisse senedi alım satım bilgilerinin aşağıdaki gibi olduğu ve başka da bir geliri olmadığını kabul edersek bu yöntemle göre ödeyeceği vergi şu şekilde hesaplanır :

Hisse senedi satış hasılatı	100.000.000.000
Hisse Senedi alış tutarı	20.000.000.000
Hisse senedi satış zararları	10.000.000.000
Hisse senedi alış giderleri	5.000.000.000

İLGİLİ VERİLER	TUTAR
1. Hisse Senedi Satış Hasılatı	100.000.000.000 TL.
2. Hisse Senedi Alış Tutarı	20.000.000.000 TL.
3. Hisse Senedi Satış Zararı	10.000.000.000 TL.
4. Hisse Senedi Alış Giderleri	5.000.000.000 TL.
5. Gerçek İktisap Bedeli*	35.000.000.000 TL.
6. Brüt Kazanç**	65.000.000.000 TL.
7. Enflasyon İndirim Tutar***	29.835.000.000 TL.
8. Safi Değer Artış Kazancı****	35.165.000.000 TL.
9. Vergi Matrahı*****	31.665.000.000 TL.

* (2+3+4)

** (1-5)

*** (6x%45.9)

**** (6-7)

***** (4-(3.500.000.000 TL))

Nevzat Öztürk 1999 yılında 31.665.000.000 TL. safi değer artış kazancı elde etmiştir. Bu kazancı Gelir Vergisi matrahıdır. GVK madde 103. bulunan vergi tarifesine uygulanması suretiyle ödenmesi gereken Gelir Vergisi ve bulunan bu vergi üzerinden %10 oranında fon payı hesaplanacaktır. Bulunan toplam tutar 3 eşit taksit halinde ödenecektir.

IV-II-METOD : (ENDKESLEME)

GVK Geçici madde 56/F-7 bendine göre: "Mal ve hakların elden çıkarılmasında iktisap bedeli, elden çıkarılan mal ve hakların, elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere Devlet İstatistik Enstitüsünce toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılarak tespit edilir."

Endeksleme yöntemi olarak da adlandırabileceğimiz bu yöntem birinci yöntemin tersine gelir sabit tu-

tulurken yani hiçbir endekslemeye tabi tutulmazken hisse senetlerinin iktisap bedelleri endekslenmek suretiyle enflasyondan arındırılır. Böylece iktisap bedeli reel olarak satış hasılatı nominal olarak dikkate alınacaktır.

Hisse senetlerinin elde edildiği tarih ile elden çıkarıldığı tarih arasındaki fark süre için maliyet bedelleri (iktisap bedelleri) artırılacaktır. Yani reel değeri bulunarak enflasyondan arındırılacaktır.

Bu yöntemle hesaplanan safi değer artış kazancının hesaplanma aşamaları şu şekilde sıralanabilir.

- Alış bedelleri tespit edilecek ve bulunan bu tutarlar Devlet İstatistik Enstitüsünce belirlenen aylık TEFE'deki artış oranları uygulanmak suretiyle endeksleme yapılacaktır.

Burada iki hususa değinmekte fayda vardır;

Birincisi acaba endeksleme de sadece safi iktisap bedeli mi dikkate alınacak yoksa mükellefin iktisap sırasında yapmış olduğu ve yasal olarak giderler kabul edilen komisyon, vergi, harç, ilan vb. giderler de endekslenecek mi?

Yasa bu konuda herhangi bir hüküm içermemektedir. Konuyla ilgili iki ayrı görüş olmakla beraber bu yöntemin mantığı gereği kanaatimizce maliyet unsurlarının da endekslenmesi gerektiği yönündedir. Ama ayrı görüşlerin de olduğunu unutmamak gerekir.(1)

İkincisi ise hesaplamalarda basit oran mı yoksa bileşik oran mı kullanılacağıdır. Yani endekslemede kullanacağımız oran;

$3,6 + 3,4 = \%7$ şeklindeki hesaplama sonucu bulunan oran mı (Basit oran) yoksa

$3,6 + 3,4 + (3,6/100 \times 3,4) = \%7,1224$ şeklindeki hesaplama sonucu bulunan oran mı (Bileşik oran mı) olacaktır.

İki ayrı görüş olmakla beraber bizce basit oranın kullanılması daha yerinde olacaktır. "Çünkü ikinci yönleme (bileşik oran) cevaz veren bir

hüküm bulunmadığı gibi vergi uygulamalarında (gecikme zammı, gecikme faizi, tecil faizi) hep basit yöntem kullanılmaktadır. Yani faizin faizi olmadığı gibi enflasyonunda enflasyonu olmaz."(2)

- Toplam değer artış kazancı bulunur ve endekslenmiş olan alış bedelleri (artırılmış iktisap bedeli) ile toplam değer artış kazancından düşülerek safi değer artışı elde edilir.

GVK'nın Geçici madde 56/F-9 bendine göre: "1.1.1999 tarihinden önce iktisap edilen ve menkul kıymetler borsasında işlem gören hisse senetlerinin bu tarihten sonra elden çıkarılması halinde bunların maliyet bedeli olarak 1998 yılının son işlem gününde borsada oluşan ortalama fiyatın, 1.1.1999 tarihinden önce iktisap edilen menkul kıymet yatırım fonlarının katılma belgelerinin elden çıkarılmasında 1998 yılının son işlem günündeki değeri esas alınabilir."

Aynı maddenin F-10 bendine göre: "bu maddeye göre maliyet bedeli kabul edilen tutarlar endekslenmiş maliyet bedeli olarak kabul edilir ve iktisap tarihinden; gayrimenkullerde 1998 yılı emlak vergisi beyanname verme süresi sonuna, hisse senetlerinde 1998 yılı sonuna kadar olan süre için endeksleme yapılamaz." hükümleri yer almaktadır.

(1) Çetin T., 1999-2002 Yıl.Ar.El.Ed.Bor.Kaz.ve 232 Ser.N.G.V.G.T. Yaklaşım Dergisi, Mayıs 2000, s. 133.

(2) Yaşar N, Menkul sermaye iratları ile borsa, Yaklaşım Dergisi, Mart 2000, s. 91

Kanun hükümlerinden de anlaşılabileceği üzere mükellef; isterse 01.01.1999 tarihinden önce iktisap ettiği hisse senetlerinin 1998 yılının son işlem gününde oluşan fiyatını bunların maliyet bedeli olarak dikkate alabilecektir. Maliyet bedeli olarak alınan bu tutar endekslenmiş maliyet bedeli olarak kabul edileceğinden, bu hisse senetlerinin iktisap tarihinden 1998 yılı sonuna kadar olan süre için yeniden endeksleme yapılmayacaktır.

Ancak, 01.01.1999 ile hisse senetlerinin satış tarihi arasında geçen süre için ise maliyet artırımını yapılacaktır.

Bu durumda mükellef bu seçimini bütün hisse senetleri için bir defaya mahsus olarak yapabilir.

01.01.1999 tarihinden sonra yapılan iktisaplarsa ise iktisap bedeli bilinenlerde iktisap bedeli dikkate alınacaktır.

belirttiği halde iktisabın gerçekleştiği ay konusunda her hangi bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak genel görüş ve idarenin görüşü iktisabın gerçekleştiği ayın maliyet artırımına tabi tutulacağı yönündedir.

Bu metodun formülü şu şekilde yazılabilir :

Net Kazanç = Toplam Satışlar -

Endekslenmiş İktisap Bedeli

ÖRNEK 4 : Bay Murat Uçkun 20 Ocak 1999 tarihinde 20.000.000.000 TL. İMKB d işlem gören (Y) A.Ş.'nin hisse senetlerini almış ve 500.000.000 TL. komisyon gideri ödemiştir. Söz konusu hisse senetlerini 10 Mart tarihinde 30.000.000.000 TL'ye sattığını kabul edelim. Murat Beyin ödeyeceği vergiyi şu şekilde hesaplayabiliriz.

Hesaplama kullanacağımız TEFE değerleri aşağıdaki gibidir:

YIL	AYLAR VE ORANLAR											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1999	3,6	3,4	4,0	5,3	3,2	1,8	4,0	3,3	5,9	4,7	4,1	6,8

Gerçek iktisap bedelinin belgelendirilememesi halinde ise iktisap tarihindeki rayiç bedel iktisap bedeli olarak kabul edilir.

Endeksleme hesaplaması yapılırken dikkat edilecek diğer bir husus yasada iktisap bedeli artışının yapılması sırasında elden çıkarmının yapıldığı ayın iktisap bedeli artışında dikkate alınmayacağına

Hisse senetlerinin iktisap tarihi ile satış tarihinden bir önceki aya ait TEFE değerlerini toplayarak basit oranı elde etmemiz gerekecektir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi senetlerin elden çıkarıldığı ay hesaplama yapılmayacaktır. Ayrıca hisse senetlerinin iktisap edildiği ay tam olarak dikkate alınacaktır. İktisabın ayın hangi gününde yapıldığının bir önemi yoktur.

Basit oran = $3,6 + 3,4 = \%7$ olacaktır.

Bundan sonraki işlemler aşağıdaki gibi yapılacaktır.

İktisap Bedeli	= 20.000.000.000 + 500.000.000	= 20.500.000.000
Endekslenmiş (Artırılmış) İkt. Bedel	= 20.500.000.000 x %1.07	= 21.935.000.000
Net Kazanç	= 30.000.000.000 - 21.935.000.000	= 8.065.000.000
İstisna Tutarı		= 3.500.000.000
Matrah	= 8.065.000.000 - 3.500.000.000	= 4.465.000.000

Murat Bey'in 4.465.000.000 TL. olan kazancı değer artış kazancı olarak vergilendirilecektir.

Her iki yöntemi vergisel avantajları yönünden karşılaştıracak olursak; mükellef lehine olan yöntem 1. yöntemdir. Çünkü 1. yöntemde bir yıllık enflasyon hesaplanırken 2. yöntemde en çok 3 aylık enflasyon dikkate alınmaktadır.

V- SERMAYE ARTIRIMINDAN ELDE EDİLEN SENETLERİN VERGİSEL DURUMU

Bilindiği üzere yatırımcıların ellerinde bulunan şirketlere ait hisse senetleri şirketle olan ortaklık ilişkisini gösterir. Bu senetler sayesinde şirket sermaye artırımına giderken yatırımcılar da sermaye artırımına katılma imkanını kazanırlar.

Sermaye artırımı iki yolla yapılmaktadır:

V/I- Bedelli Sermaye Artırımı

Bu yöntemle sermaye artırımında şirket elinde hisse senedini bulunduran ortaklarına belli bir bedel karşılığında yeni hisse senedi satar. Yani sermaye artırımı için gerekli finansman ortaklardan sağlanır.

Bu şekilde elde edilen hisse senetleri ile ivazlı iktisap edilen senetler arasında vergisel yönden hiçbir fark yoktur. Yani bedelli sermaye artırımı sonucu alınan hisse senetlerinin 3 ay içinde satılması halinde iktisap bedellerine alış bedelleri ile yapılan giderler dahil edilecek ve yukarıda açıkladığımız iki yöntemden herhangi birini uygulayıp safi değer artış kazancı hesaplanacaktır. Safi değer artış kazancının istisna haddini (1999 yılı için 3.500.000.000 TL) aşan kısmı vergiye tabi tutulacaktır.

V/II- Bedelsiz Sermaye Artırımı

Bu yöntemde şirket sermaye artırımını kendi iç kaynakları ile yapmakta, ortaklarından herhangi bir bedel talep etmemektedir. Artırılan sermayeyi temsil etmek üzere çıkarılan hisse senetlerini ki bunlara bedelsiz hisse senetleri denir ortaklara ellerinde bulundurdıkları senet miktarları ile orantılı olarak dağıtmaktadır.

Vergisel yönden dikkat edilecek husus bedelsiz hisse senedi verilmesine neden olan sermaye artırımı şirketin iç kaynağını oluşturan Sermaye yedekleri ile kâr ye-

deklerinden hangisi kullanılarak yapıldığıdır. 19.01.1996 tarih ve 22528 sayılı resmi gazetede yayınlanan 191 sıra numaralı Gelir Vergisi genel tebliği ile 06.02.2000 tarih ve 23956 sayılı resmi gazetede yayınlanan 231 seri nolu gelir vergisi genel tebliğinde bedelsiz sermaye artırımının vergisel yönleri açıklanmıştır.

Bedelsiz sermaye artırımı; hisse senetleri ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesi veya maliyet artışına konu edilmesi sonucu oluşan Sermaye Yedekleri ile yapılması halinde ortak açısından senetler elde edilirken ayrıca bir işlem yapılmayacaktır.

Buna karşılık bedelsiz sermaye artırımı; yasal, statü ve olağanüstü yedekler ile yedek niteliğindeki karşılıklar ve özel fonlar gibi işletme faaliyetleri sonucu elde edilen, kârların dağıtılmamış kısmını ifade eden kâr yedeklerinin kullanılarak sermaye artırımı yoluna gidilmesi halinde dağıtılan bedelsiz hisse senetleri ortaklar için kâr payı kabul edilecektir. Kâr payının tespitinde; dağıtılan bedelsiz hisselerin itibari değerleri dikkate alınacaktır. Bu kâr payları kurumlardan elde edilen kâr payı kabul edilecek ve bu esaslar çerçevesinde vergilendirilecektir. Bedelsiz hisse senetleri için ayrıca vergi alacağı hesaplanacaktır. Bedelsiz hisse senetleri elden çıkarıldıkları zamanda değer artış kazancının hesaplanmasında maliyet (iktisap) bedeli olarak hisse senedinin itibari değeri dikkate alınacaktır.

Ancak Kurumlar Vergisi Kanununun Geçici 28. maddesindeki hükümler dahilinde sermaye artırımında bulunulması halinde elde edilen bedelsiz hisse senetleri tutarları ne olursa olsun beyanname verilmeyeceği gibi diğer gelirler nedeniyle verilen beyannameye dahil edilmeyeceklerdir.

VI-SONUÇ

Yapılan açıklamalardan anlaşıldığı üzere, mevcut uygulamalar ile hisse senedi satışlarından elde edilen değer artış kazançları önemli bir vergi kaynağı değildir. Bu kazançların sağlanan vergi hasılatının toplam vergi gelirleri içindeki oransal önemi yok denecek kadar azdır.

Bunu üç nedene bağlayabiliriz. Birincisi yeterli ve etkin olmayan vergi denetimi. İkinci neden borsanın yeterli derinliğe ulaşamaması ve son olarak da idare tarafından; ülkenin kalkınması için ihtiyaç duyulan sermaye birikiminin sağlanması, yabancı sermayenin ülkeye çekilmesi, sermaye piyasasının geliştirilmesi ve sermayenin tabana yayılmasını sağlamak amacı güden bir nevi teşvik uygulamasıdır.

Zamanla güdülen gayelere ulaşılabilirse vergi hasılatının da artması sağlanacaktır. Bu amaçlara ulaşabilmek için de borsanın belirli bir derinlik kazanması gerekmektedir.

Borsanın zamanla derinlik kazanması halinde mevcut vergi düzenlemesinin gözden geçirilmesinin kaçınılmaz olacağı da bir gerçek.